

Каменських О.О.

УДК 331.5.01

ЯКІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Актуальність. Від рівня життя та якості людського капіталу залежать: безперервний перехід традиційної економіки регіону на інноваційний шлях розвитку, підвищення ефективності виробництва, об'єм надходжень у місцевий та регіональний бюджети і, отже, соціально-економічна ситуація в цілому. В зв'язку з цим виникає потреба у розробки регіональних урядових програм щодо формування та розвитку людського капіталу, які базуються на підходах, способах, логіці та емпіричних методах оцінювання якісних характеристик людського капіталу, що характеризують різні форми їхнього прояву. Рівень якості людського капіталу на мезорівні визначається з одного боку умовами, а з іншого боку – результатами його діяльності, тобто рівнем валового регіонального продукту. Безумовно, чим сприятливіші умови формування людського капіталу, тим вище має бути, перш за все, віддача від його інтелектуальної діяльності, що забезпечує зростання інноваційності економіки. Таким чином, чинники, що характеризують рівень і якість життя економічно активного зайнятого населення регіону, безпосередньо впливають на якість людського капіталу на мезорівні.

Дослідженням якості людського капіталу, рівнем якості його життя на сьогодні займаються українські вчені, такі як: Л.К. Семів [8], В.П. Антонюк [1], В.І. Куценко, Г.І. Євтушенко [11], О.А. Грішнова [4], Е.С. Бородин [3], Нестеров Л., Аширова Г. [7], В.М. Горбатов, В.С. Пономаренко, М.О. Кизим [12], російські: Дятлов С.А. [6], О.А. Струева [9], Васильев В.И., Красильников В.В., Плаксий С.И., Тягунова Т.Н. [10], зарубіжні вчені: Г. Беккер [2], Дели А. [5] тощо. Але хочеться зауважити, що більшість публікацій присвячені вартісній оцінці людського капіталу в системах різного порядку. На сьогодні нашу увагу сконцентровано на визначенні якості людського капіталу на мезорівні, через прямі та побічні чинники та результати.

Метою нашого дослідження є визначення чинників людського капіталу, що впливають на його якість. Для цього нам необхідно: надати характеристику людському капіталу за регіонами за кількісними показниками; сформулювати критерії за якими можна адекватно порівнювати якісні характеристики людського капіталу.

Виклад основного матеріалу. Попередні дослідження дозволяють нам надати таке визначення поняттю "людський капітал регіону" – сукупність локалізованого на його території економічно активного зайнятого населення, що має певний рівень життя, стан здоров'я, освіти, володіє професійними знаннями, уміннями та навичками й забезпечує інноваційний розвиток відтворювальних процесів регіональної соціально-економічної системи.

Характеристика економічно активного населення за такими регіонами як: Автономна республіка Крим, Миколаївська, Херсонська та Одеська області нас цікавить за такими критеріями (за географічним розміщенням, за рівнем доступності, за наявністю прибережних дестинацій, за характеристикою населення, за показниками економічно активного населення, за рівнем зайнятості населення):

По-перше, це регіони однакові за географічним розміщенням (знаходяться на півдні України, на березі Чорного моря, мають велику прибережну територію);

По-друге, мають однаковий рівень доступності, а саме: аеропорти, морські порти, залізничні та авто шляхи;

По-третє, мають прибережні дестинації, тобто у цих регіонах майже споріднена спеціалізація за пріоритетними видами діяльності (спостерігається наявність добре розвинених: рекреаційних територій, промисловості, будівництва, сільське господарство, сфера послуг);

По-четверте, за характеристикою постійного населення, яка за структурою не має суттєвих відхилень і складають 15% молодших за працездатний, 60% працездатного віку, 24% старшого за працездатний вік (табл. 1). Ці відсотки дорівнюють до показників середніх значень по Україні і не мають аномальних відхилень. Що стосується загальної кількості населення за територіями, що досліджуються то вона коливається від загальної кількості по Україні від 2,5% до 5%, для нашого дослідження це припустимі відхилення;

Таблиця 1. Розподіл постійного населення за основними віковими групами за регіонами (на 1 січня 2010 року)

Держава, регіони	Кількість населення, осіб	У тому числі у віці			Відсотків до всього населення у віці		
		молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний	молодшому за працездатний	працездатному	старшому за працездатний
Україна	45782592	6982589	27601530	11198473	15,2	60,3	24,5
Автономна Республіка Крим	1956550	293117	1190487	472946	15,0	60,8	24,2
Миколаївська	1188801	184191	720431	284179	15,5	60,6	23,9
Одеська	2379962	377271	1447525	555166	15,9	60,8	23,3
Херсонська	1091999	174409	659890	257700	16,0	60,4	23,6

По-п'яте, що стосується характеристики економічно активного населення, то за роками спостерігається стабільність відсотків до населення у віці 15–70 років. З 2000 року по 2009 рік цей показник коливається від 61 до 64,5 відсотків (табл. 2). Що стосується кількості населення, то тут ми спостерігаємо деякі відхилення, так у Херсонській та Миколаївській областях економічно активне населення становить близько

півмільйона, в межах мільйона економічно активне населення становить у Одеській області та АР Крим, тому надалі ми повинні враховувати таку різницю.

Таблиця 2. Економічна активність населення за регіонами (у віці 15–70 років).

Держава, регіони	2000		2005		2008		2009	
	тис.	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис.	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис.	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис.	відсотків до населення у віці 15–70 років
Україна	22830,8	63,2	22280,8	62,2	22397,4	63,3	22150,3	63,3
Зайняті	20175,0		20680,0		20972,3		20191,5	
працездатного віку	18520,7		18886,5		19251,7		18365,0	
Автономна Республіка Крим	989,8	61,2	958,7	62,2	964,4	63,2	972,2	64,4
Миколаївська	586,4	61,8	595,0	63,2	598,2	64,3	590,0	64,2
Одеська	1151,3	62,1	1086,4	58,7	1117,8	60,6	1115,5	61,0
Херсонська	556,4	62,8	548,9	63,1	553,6	64,9	538,0	64,0

По-шосте, за рівнем зайнятості населення, ми спостерігаємо позитивну динаміку щодо збільшення не тільки кількості зайнятих взагалі по регіону, але й збільшення зайнятого населення серед працездатного населення у віці 15-70 років

Таблиця 3. Зайнятість населення за регіонами (у віці 15–70 років)

	2000		2005		2008		2009	
	тис	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис	відсотків до населення у віці 15–70 років
Україна	20175,0	55,8	20680,0	57,7	20972,3	59,3	20191,5	57,7
Автономна Республіка Крим	909,9	56,2	906,1	58,7	918,7	60,2	905,7	60,0
Миколаївська	501,0	52,8	539,8	57,3	548,5	58,9	535,2	58,2
Одеська	1015,0	54,7	1028,1	55,6	1067,2	57,9	1040,2	56,9
Херсонська	479,3	54,1	499,9	57,5	507,5	59,5	486,9	57,9

При вивченні людського капіталу регіону статистика має справу з множиною ознак, які можуть бути виражені не тільки різними одиницями вимірювання, але і мати різну природу (як числову, так і нечислову). Що суттєво ускладнює розрахунки, так як необхідно показники привести до зіставного виду. Тому виникає потреба у пошуку такої єдиної категорії оцінки всіх різнотипних соціально-економічних ознак населення для забезпечення їх однорідності і сумірності. Нами єдиною за основу у розрахунках береться категорія «якість».

Тому надалі при оцінюванні якості людського капіталу на мезорівні на підставі статистики якостей ми маємо дотримуватись певних умов та відповідати таким вимогам:

1. Весь масив даних при розрахунках необхідно перевести з кількісних значень різнойменних ознак в їх якісні аналоги для будь-якого заданого числа якісних рівнів, яке залежить від постановки завдання і мети дослідження;

2. Встановити наскільки обрані показники корелюються між собою, іншими словами визначити їх ступінь зв'язку, близькості, узгодженості двох або декількох значень ознак, заданих якісними атрибутами;

3. Встановити критерії, за якими ми маємо визначити спорідненість регіонів що досліджуються, тобто провести типологічну класифікація (кластеризацію) регіонів за станом людського капіталу.

4. Визначити рівень якості людського капіталу за сукупністю всіх якісних ознак (інтегральної якості).

В нашому дослідженні наведемо методику дотримання першої умови на прикладі Автономної республіки Крим (АРК), Миколаївської, Одеської, Херсонської областей України.

Надалі наведено послідовність переведення кількісних значень ознак у їх якісні аналоги. Рівень якості людського капіталу на мезорівні характеризується факторами, що формують два взаємопов'язані блоки: перший розкриває сутність умов існування людського капіталу на рівні регіону (табл. 4), другий – сутність результатів діяльності (табл. 5). Що стосується умов існування людського капіталу, то у таблиці ми навели тільки кількісні показники, надалі ми їх трансформуємо за допомогою коефіцієнту верифікації у якісні аналоги і надалі доповнимо суто якісними показниками. Якісні показники доволі важливі у визначенні рівня якості людського капіталу на мезорівні, тому ми їх ігнорувати не маємо право.

Сформуємо масив даних, де в таблиці у стовпчиках представлено кількісні значення визначених нами ознак по 4 регіонах півдня України (табл. 4, 5)

Таблиця 4. Показники умов існування людського капіталу.

Показники	Регіон			
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська
Ринкова цінність:				
Рівень економічної активності населення %	64,4	64,2	61,0	64,0
Рівень зайнятості %	60,0	58,2	56,9	57,9
Навантаження на одне робоче місце, осіб	7	17	8	7
Коефіцієнт міграційного приросту на 10000 чіл. населення	1,08	0,98	1,02	0,98
Доходи населення, на одну особу, грн	12265,7	13297,6	12621,7	11606,3
Депозити, млн.грн.	8097	3362	11368	2582
Соціальність:				
Питома вага числа сімей, що поліпшили свої житлові умови (на кінець року) %	2,5	6,5	5,8	1,8
Сумарна чисельність лікарів, середнього медичного персоналу, лікарняних ліжок на 10000 населення	49	36,7	32	40
Захворюваність на 1000 чіл. населення	85,5	97,9	78,7	110,4
Рівень злочинності (число злочинів на 10000 населення)	44	40	32	40
Показник природного приросту населення за регіонами (на 1000 наявного населення)	-1,2	-5,5	-4,3	-4,1
Інвестиції у людський капітал:				
Частка витрат на науку і наукові дослідження і розробки у валовому регіональному продукті %	5536	4022	9959	2087
Інвестиції в освіту %	3,6	2,6	6,5	1,3
Інвестиції в охорону здоров'я %	0,9	0,97	1,1	0,94

Таблиця 5. Показники результатів діяльності людського капіталу.

Показники	Регіон			
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська
Виробничі:				
Сумарний оборот роздрібної торгівлі, громадського харчування і об'єму платних послуг з урахуванням рівня купівельної спроможності з розрахунку на душу населення	12015,7	20229,9	45878,8	9512,4
Інтелектуалізація праці, %	3,4	1,9	4,4	1,5
Фінансові:				
Середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працівників організацій, грн	1707	1806	1787	1482
Співвідношення середньої заробітної плати і прожиткового мінімуму %	142	150	148,9	123

Задамося на початку кількістю якісних рівнів k – яке матиме значення 10. На підставі матриці вхідних змінних визначаємо середню арифметичну за формулою (1) (табл. 6, 7):

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (1)$$

x – вхідна змінна i -го регіону;

n – кількість регіонів, що досліджуються.

Наступним нашим кроком є визначення мінімального та максимального значення вхідних змінних x_{max} и x_{min} . (табл. 6, 7).

Перш ніж визначити коефіцієнт варіації, який дасть нам можливість визначити кількісну однорідність значень кожної ознаки за чотирма регіонами, знайдемо середньоквадратичне відхилення за формулою (2) (табл. 6, 7):

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}; \quad (2)$$

Таблиця 6. Показники умов існування людського капіталу

Показники	Region									
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська	Середнє значення	X min	Xmax	σ	v	h
Ринкова цінність:										
Рівень економічної активності населення %	64,4	64,2	61,0	64,0	63,4	61	64,4	1,39	2,20	0,38
Рівень зайнятості %	60,0	58,2	56,9	57,9	58,25	56,9	60	1,12	1,92	0,34
Навантаження на одне робоче місце, осіб	7	17	8	7	9,75	7	17	4,21	43,1	1,11
Коефіцієнт міграційного приросту на 10000 чіл. населення	1,08	0,98	1,02	0,98	1,015	0,98	1,08	0,04	4,03	0,01
Доходи населення, на одну особу, грн	12265,7	13297,6	12621,7	11606,3	12447,8	11606,3	13297,6	611,08	4,91	187,9
Депозити, млн.грн.	8097	3362	11368	2582	6352,25	2582	11368	3583,2	56,4	976,2
Соціальність:										
Питома вага числа сімей, що поліпшили свої житлові умови (на кінець року) %	2,5	6,5	5,8	1,8	4,15	1,8	6,5	2,03	48,9	0,52
Сумарна чисельність лікарів, середнього медичного персоналу, ліжко-місць на 10000 населення	49	36,7	32	40	39,425	32	49	6,22	15,7	1,89
Захворюваність на 1000 чіл. населення	85,5	97,9	78,7	110,4	93,125	78,7	97,9	12,12	13,0	2,13
Рівень злочинності (число злочинів на 10000 населення)	44	40	32	40	39	32	44	4,36	11,1	1,33
Показник природного приросту населення за регіонами (на 1000 наявного населення)	-1,2	-5,5	-4,3	-4,1	-3,775	-1,2	-5,5	1,58	-41,8	-0,48
Інвестиції у людський капітал:										
Частка витрат на науку і наукові дослідження і розробки у валовому регіональному продукті %	5536	4022	9959	2087	5401	2087	9959	2901,6	53,7	874,6
Інвестиції в освіту %	3,6	2,6	6,5	1,3	3,5	1,3	6,5	1,91	54,6	0,58
Інвестиції в охорону здоров'я %	0,9	0,97	1,1	0,94	0,97	0,9	1,1	0,07	0,07	0,02

Таблиця 7. Показники результатів діяльності людського капіталу.

Показники	Region									
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська	Середнє значення	X min	Xmax	σ	v	h
Виробничі:										
Сумарний оборот роздрібної торгівлі, громадського харчування і об'єму платних послуг з урахуванням рівня купівельної спроможності з розрахунку на душу населення	12015,7	20229,9	45878,8	9512,4	21909,2	9512,4	45878,8	14395,52	0,657	4040,71
Інтелектуалізація праці, %	3,4	1,9	4,4	1,5	2,8	1,5	4,4	1,16	0,416	0,32
Фінансові:										
Середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працівників організацій, грн	1707	1806	1787	1482	1695,5	1482	1806	128,74	0,076	36,00
Співвідношення середньої заробітної плати і прожиткового мінімуму %	142	150	148,9	123	140,975	123	150	10,82	0,077	3,00

Зараз, при наявності проміжних даних визначимо коефіцієнт варіації, за допомогою якого нами далі буде визначено однорідність чи неоднорідність значень кількісних ознак за регіонами, розрахунки маємо провести за формулою (3), а результати наведено у табл. 6, 7:

$$V = \frac{\sigma}{x} \cdot 100\% \quad (3)$$

де в чисельнику середнє квадратичне відхилення, а в знаменнику середня арифметична.

Якщо $V > 33\%$, то сукупність кількісно неоднорідна і як x_{max} і x_{min} беруться відповідно найбільше і найменше значення кількісної ознаки.

Якщо $V < 33\%$, то в цьому випадку ми зазначаємо, що коливання не суттєві, тому рекомендується самим задати максимальну і мінімальну межу ознаки, виходячи із змістовного значення показника.

Далі знаходимо довжину якісного інтервалу за формулою (4), отримані данні заносимо до табл. 6, 7:

$$h = \frac{x_{max} - x_{min}}{k - 1} \quad (4)$$

Наступним кроком є перетворимо кожне кількісне значення ознаки в його якісний аналог за формулами (5), (6), отримані дані занесемо до таблиць 8 та 9. Кожна з цих формул має своє призначення, тому якщо виконується відповідність «чим більше, тим краще», то використовується формула (5):

$$k_i = \frac{x_i - x_{min}}{h} + 1 \quad (5)$$

- якщо виконується відповідність «чим менше, тим краще», то використовується формула (6):

$$k_i = \frac{x_{\max} - x_i}{h} + 1 \quad (6)$$

Доречи, якості можуть наводитися як цілими числами так і дробовими числами. В нашому випадку попервах ми отримали дробові значення, а потім округлили, тобто зупинилися на цілочисельних значеннях.

Таблиця 8. Показники умов існування людського капіталу.

Показники	Регіони			
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська
Ринкова цінність:				
Рівень економічної активності населення %	1	2	10	2
Рівень зайнятості %	1	6	10	7
Навантаження на одне робоче місце, осіб	10	1	9	10
Коефіцієнт міграційного приросту на 10000 чіл. населення	1	10	6	10
Доходи населення, на одну особу, грн	6	1	5	10
Депозити, млн.грн.	4	9	1	10
Соціальність:				
Питома вага числа сімей, що поліпшили свої житлові умови (на кінець року) %	9	1	2	10
Сумарна чисельність лікарів, середнього медичного персоналу, лікарняних ліжок на 10000 населення	1	8	10	6
Захворюваність на 1000 чіл. населення	7	1	10	-5
Рівень злочинності (число злочинів на 10000 населення)	1	4	10	4
Показник природного приросту населення за регіонами (на 1000 наявного населення)	10	1	4	4
Інвестиції у людський капітал:				
Частка витрат на науку і наукові дослідження і розробки у валовому регіональному продукті %	6	8	1	10
Інвестиції в освіту %	6	8	1	10
Інвестиції в охорону здоров'я %	10	7	1	8

Таблиця 9. Показники результатів діяльності людського капіталу.

Показники	Регіон			
	АРК	Миколаївська	Одеська	Херсонська
Виробничі:				
Сумарний оборот роздрібної торгівлі, громадського харчування і об'єму платних послуг з урахуванням рівня купівельної спроможності з розрахунку на душу населення	9	7	1	10
Інтелектуалізація праці, %	4	9	1	10
Фінансові:				
Середньомісячна номінальна нарахована заробітна плата працівників організацій, грн	4	1	2	10
Співвідношення середньої заробітної плати і прожиткового мінімуму %	4	1	1	10

Висновки. Таким чином, за ознакою, чиї значення спочатку мало варіювалися, регіони отримали близькі якісні атрибути. Якщо ж значення ознаки відрізнялися істотно, то воно у результаті приймає значення від 1 до 10 категорій якості (наприклад, за інвестиціями в освіту)

Джерела та література:

1. Антонюк В. П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку : монографія / В. П. Антонюк; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348с.
2. Беккер Г. Человеческий капитал (главы из книги) / Г. Беккер // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – № 11. – С. 109-119.
3. Бородин Е. С. Человеческий капитал как основной источник экономического роста / Е. С. Бородин // Экономика Украины. – 2003. – № 7. – С. 45-55.
4. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Т-во «Знання»; КОО, 2001. – 254 с.
5. Дели А. Человеческий капитал / А. Дели // Управление человеческими ресурсами / под ред.: М. Пула, М. Уорнера. – СПб. : Питер, 2002. – С. 110-118. – (Бизнес-класс).
6. Дятлов С. А. Основы теории человеческого капитала / С. А. Дятлов. – СПб. : Изд-во СПбУЭФ, 1994. – 160 с.
7. Нестеров Л. Национальное богатство и человеческий капитал / Л. Нестеров, Г. Аширова // Вопросы экономики. – 2003. – № 2. – С. 106-110.
8. Семів Л. К. Регіональна політика: людський вимір : монографія / Л. К. Семів. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 392 с.
9. Струева О. А. Качественная оценка и факторный анализ уровня развития человеческого регионального капитала : [Электронный ресурс] / О. А. Струева, О. В. Лосева // ГОУ ВПО «Всероссийский заочный

- фінансово-економічний інститут». – Режим доступа : vzfei.magazinchik.ru/private/vzfei/prices/losevaO.doc
10. Васильев В. И. Статистический анализ многомерных объектов произвольной природы / В. И. Васильев, В. В. Красильников, С. И. Плаксий, Т. Н. Тягунова. – М. : Икар, 2004. – 382 с.
 11. Куценко В. І. Людський капітал як фактор соціального захисту населення: проблеми зміцнення / В. І. Куценко, Г. І. Євтушенко // Зайнятість та ринок праці : міжвідом. наук. зб. – 1999. – № 10. – С. 136-145.
 12. Горбатов В. М. Урівень и качество жизни населения Автономной республики Крым : монография / В. М. Горбатов, В. С. Пономаренко, М. О. Кизим. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2005. – 240 с.

Климчук С.В., Климчук А.В.

УДК 336.12.8

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Цель и постановка проблемы. Вопрос финансовой безопасности уже давно привлекает внимание многих ученых. Такие ведущие ученые, как Л. Абалкин, В. Амитан, В. Гейц, Г. Пастернак – Таранушенко и другие в своих работах систематически отражают различные аспекты обеспечения финансовой безопасности государства. [1, с 13]. Комплексно к данной проблеме подошли А. Барановский, Н. Ермошенко, А. Сухоруков и О. Ладюк и ряд других ученых. А. Барановский [3 с 123] разработал теоретические основы формирования системы финансовой безопасности, определил методические подходы оценки уровня финансовой безопасности и предложил механизмы формирования такой системы. Н. Ермошенко [8, с 52], А. Сухоруков и О. Ладюк [15, с187] особое внимание обратили на проблемы финансовой безопасности Украины с позиции регулирования финансового механизма. Основные направления обеспечения стабильности финансового сектора Украины определены В. Мищенко, и С. Мищенко [10, с 2]. при этом некоторым теоретико-методическим аспектам обеспечения финансовой безопасности государства уделено недостаточно внимания. Так, требует глубокого рассмотрения вопрос оценки взаимодействия финансового механизма в условиях глобализации и формирование необходимого потенциала обеспечения финансовой безопасности страны с позиции института финансово-кредитных отношений.

Под финансовой безопасностью государства понимают защищенность интересов государства в финансовой сфере, или такое состояние бюджетной, налоговой и денежно-кредитной систем, которое гарантирует способность государства эффективно формировать, сберегать от чрезмерного обесценивания и рационально использовать финансовые ресурсы страны для обеспечения социально-экономического развития и обслуживания финансовых обязательств. [3, с 17].

Актуальность проблемы. Финансовые отношения настолько разнообразны, что распределение их по сферам финансовой системы до сих пор относится к дискуссионному вопросу. Более распространенной позицией отечественных ученых является выделение пяти сфер: международные финансы, государственные финансы, финансы субъектов хозяйствования, финансы домохозяйств, финансовый рынок [7, с 31]. Для обеспечения финансовой безопасности приоритетную важность имеет модель финансовых отношений, согласно которой государство реализует свои функции по оптимизации финансовым потенциалом. Финансовая модель в рыночных условиях с позиции глобализации объективно нацелена на экономические пропорции распределения, отражаемые в такой важнейшей части сферы государственных финансов как публичные финансы. Именно эта сфера играет стратегическую роль в сбалансированности финансовой системы как главного условия эффективного управления финансовым потенциалом. В сфере публичных финансов проявляются самые сложные противоречия, так как финансовые отношения складываются не только под влиянием рыночных механизмов, а и под воздействием административных рычагов управления, применение которых может осуществляться без учета экономических законов и закономерностей. [2, с67] Особое состояние сферы финансов субъектов хозяйствования может наблюдаться во время кризисных явлений, когда разрушается система хозяйственных связей и сфера в целом становится стратегически важной, так как именно здесь находится источник формирования финансовых ресурсов для других сфер финансовой системы.[11, с24]

Изложение основного материала. В современных сложившихся условиях система института финансово-кредитных отношений должна быть задана такими уровнями финансовой стабилизации как бюджетная политика, денежно-кредитная политика, налоговая политика, политика финансовой стабилизации предприятий, политика предпринимательского бизнеса (рис. 1).